

*Јован Јањић**

Институт за политичке студије, Београд

КЊИЖЕВНО-ТЕОЛОШКА РЕЧ ПАТРИЈАРХА СРПСКОГ ПАВЛА

Сажетак

Реч великих људи, оних људи који реч своју оваплоћују у дело од свељудског значаја, превазилази језичке баријере. Таква реч се тражи, у људској тежњи за откривањем тајни и за проширивањем видика (са)знања. Један од људи из нашег времена чија реч се тражи, из чије речи се учи, јесте српски духовни поглавар с размеђа другог и трећег миленијума, патријарх Павле (1914-2009). Патријарх српски Павле од својих савременика препознатан и представљан је као свети човек („светац који хода“). И сами поједини поглавари других цркава и верских заједница у свету говорили су да је он највећи духовник свога времена. Као такав човек, он је, животом, речју и делом својим, скретао пажњу јавности, не само у сопственом народу, него и у другим народима. На повећано интересовање за реч патријарха Павла утицало је и то што се он нашао на челу Српске православне цркве у тешким друштвеним приликама, у време грађанских ратова на подручју бивше СФР Југославије и иностране (НАТО) агресије на српски народ, односно на Републику Српску и СР Југославију (Србију и Црну Гору). Поглед патријарха Павла на живот човека и народа, као и његов однос према догађајима који су се збивали у времену у којем се нашао, били су повод да многи медији из света затраже и сачине интервју са њим. Сама личност, односно животни пут који је прошао патријарх Павле, с обзиром на духовне домете које је достигао, изазивали су пажњу јавности. Зато ће још за време његовог живота отпочети писање и превођење књига у којима се предочава његов живот и његова реч. Наставиће се то поготово после његове смрти.

* Имејл-адреса: jovan.janjic@ips.ac.rs

Кључне речи: Патријарх Павле, будимо људи, реч, живот, духовност.

Светост патријарха српског Павла пред светом постаје видљива нарочито откад је изабран и ступио на највишу црквену дужност. Јер, сама та дужност, поготово у тешким друштвеним приликама, у којима је био предстојатељ Српске православне цркве – када је вољом великих сила у свету и сецесионистичких снага у бившој Југославији, с новим државним границама, преуређиван овај део света – није допуштала склањање у монашку осаму, већ је наметала потребу великог ангажмана на друштвеној позорници.

Пошто је патријарх Павле, из свог јасног и чврстог духовног опредељења, сваку дужност схватао као обавезу „служења“ (Јањић 2014, 96), он је и с позиције архијереја, односно црквеног поглавара, али и као појединац, прихватао се и изазова текућег световног живота народа – чинећи колико до њега стоји и колико је у његовој моћи да се ти изазови савладају и каналишу ка најбољем решењу.

Сама дужност поглавара једне помесне цркве, поготово у приликама када се народ у којем та црква делује налази у великим тешкоћама и пред великим испитима кроз које ће се одредити његов даљи пут, захтева изјашњавање не само по духовним, него и по другим животним питањима. А патријарх Павле за првојерарха Српске православне цркве изабран је у време распада дотадашње државе Југославије, када ће доћи до грађанских ратова на њеним рушевинама, а онда и до иностране (НАТО) агресије на српски народ, који се противио насилном мењању државних граница на његову штету, до међународне изолације и разних лажних оптужби у свету против српског народа, да би се кроз такве притиске лакше издејствовало остварење неких (туђих) интереса на рачун српског народа, када ће доћи до разарања и урушавања привредног система и до осиромашења народа, и када ће, увелико баш услед таквих околности, доћи до слабљења моралних и нарушавања других истинских вредности.

Патријарх Павле у свим приликама – у разговорима од „обичног човека“ до највиших светских представника, у својим беседама и проповедима, у својим текстовима и писаним саопштењима, и уопште у свом поступању и делу – увек је полазио од јеванђељских принципа, залажући се за односе међу људима на темељима општег добра: Истине, Правде и Љубави (Јањић 2014а, 79-80). Стајао је уз свој народ, али за свој народ није тражио ништа више од онога што је захтевао и за друге народе. Његов принцип

био је: „Једна мера за све.“ (Јањић 2014, 145-149)

Бити духовни поглавар једног народа, значи бити на његовој најистакнутијој друштвеној позорници. А кад дође до крупних друштвених догађања, онда и та позорница нађе се под јачим светлима и изоштренијим погледима јавности. Самим тим и њени учесници. Нашавши се у таквим приликама, патријарх Павле већ убрзо по ступању на дужност примата Цркве доживљаван је као „свети човек“, као „светац који хода“ (Јањић 2014, 9-10; Лаврентије 2007, 175). И од поглавара других цркава и верских заједница у свету представљан је као један од највећих духовника свога времена (Јањић 2014, 6, 241, 242, 265; Лаврентије 2007, 175).

Све то било је подстицајно да многи медији из света затраже и сачине интервјуе са патријархом српским Павлом¹. Поред тема које су се тичале духовне стране живота човека и народа, предпочаван је и поглед патријарха Павла на актуелна друштвена збивања, поготово на канонском подручју Српске православне цркве, односно на простору бивше Југославије, услед ратова који су се догодили. Без обзира на које теме говорио, и кроз ове разговоре могло се увидети да се код њега, на изванредан начин, брише граница између Библије, Литургије и свакодневице (Вукашиновић 2011, 18-19).

Нажалост, дешавало се да неки медији из света, тенденциозно, вероватно из политичких разлога државних руководстава земаља из којих долазе, непотпуно или погрешно пренесу речи патријарха Павла. Због тога, када су могле наступити последице по народ, захтевао је да се то демантује. А у неким ситуацијама, на то би само рекао: „Бог ми је сведок да никада тако нешто нисам ни помислио, а камоли рекао!“ (Јањић 2014, 110), или би, утешно, као и увек, с вером, казао: „Чуо је Онај горе!“ (Јањић 2014, 158)

Пошто је од почетка рата у бившој Југославији текао и пропагандни рат, искривљивањем слике реалног стања, фалсификовањем чињеница и изношењем разних нестина, па и погрешним презентовањем речи патријарха Павла (Јањић 2020, 121-137), Српска православна црква у САД и Канади издала је двојезичну (на српском и на енглеском језику) споменицу о посети тадашњег српског духовног поглава Северноамеричком континенту, у јесен 1992. године (*Споменица* 1992). У књизи су извештаји о посетама Патријарха српској заједници и српским светињама на овом континенту, о разговорима са високим представницима

¹ Неки од интервјуа накнадно су објављени и у Сабраним делима патријарха Павла. Погледати: Патријарх српски Павле, *Интервјуи, I-II*, Сабрана дела, књиге III и IV, Издавачки фонд Српске православне цркве Архиепископије београдско-карловачке, Београд, 2011.

других православних цркава и других верских заједница, као и о разговорима са утицајним личностима из политичког живота САД и Канаде, али и целог света. Том приликом српски патријарх био је и у седишту Организације уједињених нација у Њујорку, где је разговарао са генералним секретаром Бутросом Галијем, а потом ће се у Вашингтону, у Стејт Департменту, састати и са америчким државним секретаром Лоренсом Ингелбергом. У књизи је пренето шта је све ко рекао у тим разговорима. Ту су и Ингелбергове речи које на посебан начин предочавају хришћански лик српског духовног поглавара. Амерички државни секретар тада је, поред осталог, рекао: „Нажалост, има толико зликоваца, а мало јунака. Сад разговарам са једним јунаком.“ (Споменица 1992) У споменици су штампани и интервју које је патријарх Павле дао приликом те посете Сврсној Америци.

Утиске о патријарху Павлу и речи његове у иностраној јавности нису проносили само новинари и политичари, него и многе друге личности које су биле у прилици да се са њим упознају.

Јерменски писац Бабкен Симоњан срео се са патријархом Павлом на Косову и Метохији, у Пећкој патријаршији, за време грађанских ратова у Босни и Херцеговини и у Хрватској, 1994. године. Тај сусрет он ће описати и касније, у форми путописа, објавити у листу *Ај зинвор* (*Ај зинвор*, Јереван, 19-26. јун 1999), а онда и у својој књизи *Грумен земље српске* (Симоњан 2017, 193-206).

Симоњан овако описује српског духовног поглавара: „Све време разговора, на сувоњавом мраморном патријарховом лицу пресијава се нека непојмљива доброта. Говорио је полако, али у свакој његовој речи могла се осетити туга и брига за спасење православног света. Помињао је стотине хиљада зверски побијених Срба у Јасеновцу и другим логорима смрти који су постојали за време такозване Независне Државе Хрватске.“

Пошто је то и даље било време великих притисака и уцена из света, као и медијске пропаганде, пре свега из западноевропских земаља и САД, уперених према српском народу, патријарх Павле изговара и ове речи, а Симоњан записује: „Сви су нам окренули леђа. А ми једино к Богу подижемо очи, с надом, очекујући спасење. Многима се не свиђа праведни пут који смо изабрали.“

Јерменски писац био је задивљен ликом и личношћу српског првосвештеника, па на крају описа овог сусрета записује: „Он се распитивао о стању јерменских цркава и споменика, о јерменским духовним центрима изван Јерменије, шаљући поздраве с најбољим

жељама Јерменској апостолској цркви. И на растанку, са осмехом радости и доброте на лицу, даје ми благослов, који ће ми бити као путоказ и као звезда водиља на мом даљем путу...“

Патријарх српски Павле био је све више присутан у јавности и других народа; пре свега, кроз писање тамошњих медија о њему, али и кроз друге видове упознавања, поготово ако је био у посети у некој од тих земаља. Сама личност и живот патријарха Павла имали су поштовање и изазивали су пажњу јавности. А потом сама реч његова, како у домаћој, тако и у иностраној јавности, узимана је као својеврсни духовни оријентир. То ће онда подстаћи и објављивање књига о њему и књига с његовом речју.

Увидевши какав углед у свету, поготово у православним земљама има патријарх Павле, амбасадор Републике Србије у Белорусији Срећко Ђукић, 2007. године, предложио је Српској патријаршији да се, поводом тадашње 50-годишњице архијерејске службе овог великог српског духовника, на руском језику објави књига са његовим духовним поукама. (Према личном сведочењу амбасадора Срећка Ђукића аутору овог дела)

Из Српске патријаршије у Београду стигло је дванаест изабраних текстова патријарха Павла, на различите теме, претходно објављених у његовом тротомном делу *Да нам буду јаснија нека питања наше вере*. Били су то текстови: „Став Православне цркве према слободи воље и предестинацији (предодређењу)“, „Непроменљивост канона и живот савременог човека у Цркви“, „Бесмртност душе и смисао вере у загробни живот“, „Где се налазе рај и пакао“, „Који дух се јавља спиритистима“, „О хули на Духа Светога“, „Шта ће бити са душама оних који нису упознали хришћанство и умру ван крила Цркве“, „Крштење детета некрштених родитеља“, „Пост у Православној цркви“, „Може ли се причестити болесник по узимању лека“, „Може ли жена за време менструалног периода причешћивати се и посећивати храм“ и „Дан празновања Светога Саве“ (Павле 1998).

Амбасадор Ђукић предложио је искусном преводиоцу, добром познаваоцу српског језика др Ивану Алексејевичу Чароти, професору књижевности на Белоруском универзитету у Минску, да преведе добијене текстове и сачини књигу. Професор Чарота је прихватио; настала је књига с насловом који је упућивао на изворно дело, из ког је настала: *Да појаснимо нека питања наше вере*, и с поднасловом: *Одговори на питања о животу савременог човека у Цркви* (Патријарх Србски Павел 2014). Била је то прва књига патријарха Павла објављена на неком иностраном језику.

С обзиром на то да је тада у Белорусији још увек био доминантан руски језик, књига је објављена на овом језику. А то је отворило пут њене дистрибуције, како у Белорусији, тако и у Русији и у Украјини, па је почетни тираж од 4.360 примерака за кратко време распродат. (Према личном сведочењу амбасадора Срећка Ђукића)

Приватна издавачка кућа („Издательство Дмитрия Харченко“) прихватила је да без икакве надокнаде, о свом трошку, објави ово дело, увидевши колико интресовање влада за реч патријарха Павла. (Исто)

Добра књига у добром преводу је културни догађај. Показало се то и овога пута. У Културном центру Минска приређена је промоција књиге под именом патријарха српског Павла. Пратили су је изложба икона које је осликавала супруга српског амбасадора Вера Ђукић, наступ Великог црквеног хора Белоруске православне цркве, као и други пригодни духовно-културни садржаји. О тек објављеној књизи и њеном аутору говорили су егзарх Белоруске православне цркве митрополит Филарет, српски митрополит (црногорско-приморски) Амфилохије, амбасадор Србије Срећко Ђукић и преводилац и приређивач И. А. Чарота. Догађај овај био је изузетно посећен, а имао је и велики одјек у белоруским медијима. (Исто)

Проширено издање истог дела, овог пута под насловом *Утврђује ме само вера* (Патриарх Сербский Павел 2011), професор Чарота приредиће и објавиће четири године касније (2011), код истог издавача, у тиражу од 3.000 примерака, уз напомену да се оно објављује уз сагласност Издавачког савета Белоруског егзархата Руске православне цркве². Књига је допуњена сведочењима истакнутих савременика (познаника) патријарха Павла о њему и преузетим деловима књиге на српском језику о овом српском првојерарху од Јована Јањића *Будимо људи* (Јањић 2007).

Касније ће професор Чарота превести и књигу прича српског писца Драгана Лакићевића *Штап патријарха Павла*, која ће бити објављена у тиражу од 12.040 примерака (Лакичевич 2014).

Интересовање за личност и реч патријарха Павла владала је и у земљама које нису већински православне. Још за овоземаљског живота великог примата Српске цркве, Срби из Француске предложили су да се о њему штампа књига на француском језику. Затражено је да се објави књига Јована Јањића *Будимо људи: живот и реч патријарха Павла*, објављена на српском језику, уз знање и

2 Решење № 192 от 12. 01. 2011.

благослов главног јунака овог дела (Лечић 2014, 317), још 2006. године. Дело ово (*Soyons des homes: Vie et paroles du patriarche Serbe Paul*), у којем је ауторизована реч патријарха Павла, 2008. године, објавила је Западноевропска епархија Српске православне цркве, са седиштем у Паризу (Јанјић 2008). Почетни тираж од 1.000 примерака за кратко време је исцрпљен, па је уследило ново издање, у истом тиражу. Недуго по упокојењу патријарха Павла, 12. марта 2010. године, књига је представљена у Културном центру Србије у Паризу. Овом догађају, поред осталих, присуствовао је и тадашњи амбасадор Србије у Француској Душан Т. Батаковић. (Тањуг 2010)

Вест о упокојењу патријарха српског Павла, 15. новембра 2009. године, под ознаком „хитно“, пренели су многи светски медији (*Политика*, Београд, 16. новембар 2009, стр. 5). А многи од њих имали су своје извештаче и са сахране, четири дана касније. У њиховим извештајима истицани су високи духовни домети овог „светог човека“. Тако, руска државна агенција *Итар Тас (ИТАР-ТАСС)* истиче да „смиреност и скромност патријарха, са необичном чврстином духа и чврстом вером, биле су познате далеко изван Србије“. Подсећа се да су патријарха Павла још за живота многи сматрали свецем и да је он са својом Црквом и својим народом проживео једну од најтежих историјских етапа. Британска агенција *Ројтерс (Reuters)* напомиње да је Патријарх „предводио обнову вере након више деценија комунистичке владавине“. А амерички листови *Лос Анђелес тајмс (Los Angeles Times)* и *Чикаго трибјун (Chicago Tribune)* истичу да је патријарх Павле за време ратова у бившој Југославији осуђивао насиље, без обзира с које стране оно долазило... (Лубардић 2009, 77)

Вест о упокојењу патријарха српског Павла медији, не само на канонском подручју Српске православне цркве, него и у свету, узели су као повод да, свако на свој начин, предочи неко причу о њему (Јанич 2009).

Те 2009. године књига *Будимо људи: живот и реч патријарха Павла* била је најтиражнија књига у Србији, Црној Гори и Републици Српској (*Вечерње новости* 2010). Крајем 2009. и почетком 2010. године само код једног издавача, Компаније „Новости“, у Београду, штампано је и одмах распродато 56.000 примерака овог дела (Вукотић 2019, 329). А у току 2010. године Православни Свето-Тихонски хуманитарни универзитет у Москви ово дело објављује, под истим насловом („*Будем људьми!*“: *Жизнь и слово патриарха Павла*), на руском језику (Јанич 2010). Према уговору потписаном са аутором, предвиђено је да се то, прво издање штампа у тиражу

од 15.000 примерака³.

Потом (2013) исти издавач – Православни Свето-Тихонски хуманитарни универзитет из Москве – преузима објављивање и друге књиге истог аутора, Јована Јањића, *Будимо људи: поуке и поруке патријарха Павла (Будем слушати Бога! Поучения и наставления Патријарха српског Павла)*, у издању од 12.000 примерака (Јнич 2013). Ова књига, пошто је и по садржају и по форми својеврсни духовни поучник за сваки дан и за разне животне прилике, објављена је у џепном издању, да би тако била прикладнија за ношење и читање изван кућног амбијента, рецимо, у току градског превоза или неког даљег путовања.

Већ следеће године ове две књиге објављене су заједно, као јединствено монументално издање посвећено патријарху српском Павлу, сада под насловом: *Павел, Патријарх Српски. „Будем људима!“: Живњ и слово Патријарха Павла* (Јнич 2014а), према уговору потписаном са аутором, у тиражу од 5.000 примерака.

Поводом 100-годишњице рођења великог православног духовника из српског рода, у конференцијској сали Православног Свето-Тихонског хуманитарног универзитета (ПСТХУ) у Москви, 14. новембра 2014. године, одржано је пригодно духовно вече посвећено сећању на истакнутог „савременика, подвижника“ српског патријарха Павла. Вече је отворио изванредни и опуномоћени амбасадор Србије у Русији Славенко Терзић. Том приликом промовисана је књига Јована Јањића о патријарху Павлу (на руском језику) *Будем људима! Живњ и слово Патријарха Павла*. А у склопу програма вечери наступили су и хорови Факултета црквеног појања ПСТХУ и Московског физичко-техничког института. (Пресс-служба ПСТГУ 19 новембра 2014).

Исте (2014) године, на руском језику, објављена је и звучна књига (на CD), с одабраним мислима Његове светости, из књиге Јована Јањића *Будимо људи: поуке и поруке патријарха Павла*, у трајању од 4 сата и 20 минута (Јнич 2014). Према уговору, тада је издато 2.000 таквих, звучних књига⁴.

У међувремену, 2011. године, од истог аутора књига *Будимо људи: живот и реч патријарха Павла* објављена је и на румунском језику (*Sa Fim Oameni! Viata si cuvantul Patriarhului Pavel al Serbiei*). (Ianic 2011) Према извештају издавачке куће „Преданиа“ (Predania) из Букурешта упућеног аутору, прво издање књиге (уз повремено доштампавање) објављено је у тиражу од 5.000 примерака. У току

3 Уговор се налази код аутора овог дела.

4 Уговор са аутором потписан је 3. марта 2014. године.

2018. године иста издавачка кућа објавила је, заједно, друго издање овог дела и другу књигу с истим насловом од истог аутора: *Будимо људи: поуке и поруке патријарха Павла (Să ne păzim obrazul și sufletul! Sfaturile și învățăturile Patriarhului Pavel al Serbiei)*. (Ianicî 2018) А већ следеће, 2019. године, „Преданиа“ је објавила обе ове, прве две Јањићеве књиге о патријарху Павлу, у једној књизи, под заједничким насловом *Viața și învățăturile Patriarhului Pavel al Serbiei* (Ianicî 2019). Исте те (2019) године, на десетогодишњицу упокојења патријарха Павла, на српском језику објављена је нова, трећа Јањићева књига о патријарху Павлу, под насловом *Бити човек: Будимо људи III* (Јањић 2019). И ова књига, у време објављивања, била је једна од најтиражнијих књига на српском језику: прво издање објављено је у тиражу од 10.000 примерака. Ово дело, такође, убрзо ће бити објављено и на румунском језику (под насловом *Patriarhul Pavle al Serbiei – Sfințenia nu se poate ascunde*); објавила га је издавачка кућа „Софија“ (Librăria Sophia) из Букурешта (Ianicî 2022), у почетном тиражу од 3.000 примерака⁵.

Године 2016. у Скопљу прве две помињане књиге Јована Јањића *Будимо људи: живот и реч патријарха Павла* и *Будимо људи: поуке и поруке патријарха Павла* објављене су на македонском језику у једној књизи, под заједничким насловом *Да бидеме луѓе* (Јањић 2016). Превод овог дела материјално је подржало Министарство културе и информисања Републике Србије. Представљањем овог дела, у конаку манастира Св. Никите у Скопској Црној Гори, Савез Срба у Македонији те 2016. године обележио је свој национални празник Видовдан (*Извештај о политичким правима српског народа у региону*, извештај за 2016/2017).

Након објављивања два издања књиге Јована Јањића на француском језику, на овом језику појавила се још једна књига о патријарху српском Павлу. Као аутор представио се Жан Клод Ларше. Та књига потом, 2015. године, појавиће се и на румунском (Larchet 2015) и на руском језику (Ларше 2015). А онда, већ следеће 2016. године биће објављена и на српском језику, под насловом *Патријарх српски Павле: светитељ наших дана* (Ларше 2016).

Читаоци који су претходно читали књигу Јована Јањића *Будимо људи: живот и реч патријарха Павла*, на српском или било којем другом језику, на који је преведена, а затим ту Ларшеову књигу, могли су да запазе велику „подударност“ у изнетим чињеницама, цитатима, описима, односно у већем делу садржаја књиге, па и у постављеној концепцији дела. Сасвим извесно, француски

5 Уговор, потписан 28. новембра 2019. године, налази се код аутора дела.

држављанин Жан Клод Ларше предузео је да сачини књигу о патријарху српском Павлу, увелико се ослањајући на књигу *Будимо људи: живот и реч патријарха Павла*, и то највероватније на једно од издања објављених на француском језику (*Soyons des homes: Vie et paroles du patriarche Serbe Paul*) још 2008. године⁶.

Жан Клод Ларше у таквом „писању“ заклања се иза ауторитета у Српској цркви, па поменути књигу на француском језику објављује с благословом српског православног епископа западноевропског Луке, а књигу на српском језику с благословом тадашњег патријарха српског Иринеја.

То дело, с његовим потписом, објављено је на српском језику у тиражу од 1.000 примерака⁷, а на руском језику у тиражу од 15.000 примерака. За издања на француском и на румунском језику не наводи се у ком тиражу је штампана. (Ларше 2016, 185)

И сама та чињеница, да је Жан Клод Ларше на тај начин (који није у духу моралних норми) потеглао да сачини књигу о великом српском духовнику, упућује да је то учињено услед великог интересовања у свету за личност и реч патријарха српског Павла.

Поводом треће годишњице од упокојења патријарха српског Павла (2012), објављена је још једна књига на руском језику. Српско одељење Међународног фонда јединства православних народа, са седиштем у Београду, објавило је књигу изабраних проповеди и

6 Упоредним читањем лако се може доћи до спознаје да је аутор који је накнадно објавио књигу (Жан Клод Ларше) користио дело (Јована Јањића), објављено неколико година раније (2006) на српском језику, а онда (2008) и на француском језику. Примера ради, поглавље „Поуке“ у књизи Жан Клод Ларшеа *Патријарх српски Павле: светитељ наших дана* (од 161. до 174. стране) највећим делом засновано је на преузетим међаним деловима текста „Патријарх у анегдотама“ из књиге Јована Јањића *Будимо људи – живот и реч патријарха Павла*. Притом нигде се не наводи да су то преузети делови туђег текста. Делимичном (некада садржајно неадекватном) изменом преузетог текста настоји се да се „забашуре“ трагови неовлашћеног и неморалног преузимања туђег дела. У Ларшеовој књизи, у поглављу „Једноставан и скроман начин живота“, преузимају се делови текста из Јањићеве књиге, у поглављима „Свети човек“ (стр. 48), „Патријарх Павле приватно“ (стр. 198, 199), „Патријарх у анегдотама“ (стр. 271-272). (Стране у Јањићевој књизи наведене су према издању из 2014. године.) И у другим поглављима Ларшеове књиге објављују се делови текста присутни у Јањићевој књизи, без одговарајућег навођења одакле су преузети. Занимљиво је да Ларше следи концепцију књиге какву је пре њега поставио аутор дела које на неовлашћен начин користи; такође, цитира баш изворе које је цитирао аутор на чије дело се насања, и то обично у истом обиму..

7 Убрзо по објављивању ове књиге на српском језику, након што је увидео да је она делом настала плагирањем његовог ауторског дела, Јован Јањић, 7. новембра 2016. године, упутно је издавачима Ларшеове књиге у Србији, Јавном предузећу „Службени гласник“ из Београда и Центру за црквене студије из Ниша, опомену пред утужење. Пошто су издавачи одустали од даљег штампања књиге Жана Клода Ларшеа, настале на повреду туђих ауторских права, аутор изворног дела (Јован Јањић) одустао је од тужбе за повреду његових ауторских права.

интервјуа човека називаног „живим свецем“, под насловом *Пешком в вечност* (Патриарх Србский Павел 2012).

Новинар из Новог Сада Ђорђе Рандељ, инспирисан једним сусретом са владиком Павлом (у јуну 1989), тадашњим епископом рашко-призренским, у години када је обележаван век од рођења овог великог духовника (1914-2014), наслањајући се на већ објављене књиге⁸ и друга сведочења о њему, сачинио је под својим именом књигу, својерврсни репортерски запис, с насловом *Патријарх Павле: светац којег смо познавали*, у тиражу од 500 примерака (Рандељ 2014). Четири године касније (2018), Патријаршијски управни одбор Српске православне цркве ово дело, од аутора који је, иначе, син свештеника Српске цркве, објавио је (у српској престоници) на енглеском језику (*Patriarch Pavle: the saint we knew*), тек у тиражу од 600 примерака (Randelj 2016).

На енглеском језику, у САД, претходне (2017) године објављена је и књига изабраних беседа патријарха Павла (*Life According to the Gospel*). Књигу је објавила Српска православна епархија западноамеричка (Patriarch Pavle of Serbia 2017).

Превођење књига духовног садржаја захтеван је посао. Човек је троделно биће, чине га: дух (разум), душа (емоција) и тело (материја). Према томе, не може се човек представљати само по телу. Поготово човек за којег материјално има важност само уколико служи духовном. Текст духовне садржине може да осети и с пуним значењем да преведе само преводац („човек са душом“), који успева да уђе у душу аутора; као што аутор улази у душу главног јунака и других јунака свога дела.

Духовна потреба људи да се чује, односно прочита реч човека који је и реч и живот свој уподобио речи Божјој подстакла је многе да пишу о њему. У настојању да се створи, тобоже, што „оригиналније дело“, често се рециклира већ написано, па да би се добила привидна „ексклузивност“, чак се мења и сама реч патријарха Павла, тако што се она негде закине, а у неким случајева и „допуни“, учитавањем нереченог и неприпадајућег садржаја Д. ВУЈИЧИЋ (Вујичић 2016). То је био разлог да издавач књиге Јована Јањића *Будимо људи: живот и мисли патријарха Павла* (у којој су обједињене две књиге: *Будимо људи: живот и реч патријарха*

8 Упоредити, поред осталог, делове текста из овде поменуте књиге Ђорђа Рандеља на странама 18, 22, 76... са садржајем књиге Јована Јањића *Будимо људи, I: живот и реч патријарха Павла*, издање аутора, Београд, 2014. (или на одговарајућим местима неког другог издања истог овог дела) на странама 276, 243, 9... Значајан ослонац било је и аутобиографско дело патријарха Павла, под насловом *Без осуда, отворено, очински*, („Србија и коментари“ за 1993/1995, Београд, 1996)

Павла и Будимо људи: поуке и поруке патријарха Павла) на српском језику (Компанија „Новости“), у издањима из 2016. и 2017. године, на крају овог дела, штампа „Напомену издавача“, у којој се каже:

„У овој књизи, по први пут, обједињени су живот и мисли патријарха Павла. Ово јединствено дело, две књиге у једној, на целовит начин приказује патријарха чија је порука `Будимо људи` обележила размеђе два века, а данас је још актуелнија.

Овде забележена реч светитеља јесте – ауторизована реч. Пре него што је прво издање књиге `Будимо људи` објављено 2006. године, рукопис је дат на увид онеме коме припада – патријарху Павлу.

Зашто ово напомињемо? Појавиле су се бројне књиге о патријарху Павлу у којима су поједини аутори дословно преписивали оно што је неко други написао или су, пак, дописивали самог патријарха.“ (Јањић 2016, 417)

С обзиром на показано интересовање за реч патријарха Павла и још док је био у телу, што није само ради упознавања и пуког информисања, већ, надасве, из духовних потреба – јер, она се показује као својеврсни духовни оријентир у животу човека, у његовом духовном узрастању – али и из теолошких потреба, сасвим извесно да ће се наставити са објављивањем књига о патријарху српском Павлу и књига у којима је његова реч.

Књигама о патријарху Павлу представља се једна неоспорна, духовно узвишена личност, из чије речи и чијег дела, као и уопште из његовог живота се учи. Притом, кроз лик патријарха Павла, као ученог богослова, узорног духовника и истакнутог духовног пастира, упознаје се вера првославна и учи животу по вери под окриљем Цркве православне. У исто време, то је и афирмација Српске православне цркве и српске културе, јер патријарх Павле лик свој, врлине и светост стицао је у – српском духовном амбијенту.

ЗАКЉУЧАК

Живећи по Јеванђељу и наслањајући реч своју на Реч Божју, патријарх српски Павле постао је узор духовног човека у времену у којем се нашао. Зато ће личност и реч његова имати поштовање и изазивати пажњу људи широм света, без обзира да ли су верујући, којој вери припадају, или су, пак, неверујући. Кроз реч патријарха Павла сагледаван је и однос једног истинског хришћанина према трагичним друштвеним догађањима, и то у приликама када се његов народ, народ у којем је стасао и којем припада, налазио у

тешким историјским искушењима. Зато ће књиге и друга дела о патријарху српском Павлу или с његовом речју бити исписивана и(ли) превођена с једног језика на други језик. Кроз лик српског патријарха Павла упознаје се вера и Црква православна, али и традиционална српска култура, у којој је он стицао – светост.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Вукашиновић, Владимир. 2011. „Разговори са Патријархом Павлом“, *Православље*, бр. 1071, 1. новембра 2011, стр. 18-19. Београд.
- Вујичић, Д. 2016. „Трајне речи патријарха Павла“, *Вечерње новости*, 29. децембар. Београд.
- Вукотић, Мањо. 2019. *Оловне речи*, Vukotić media, Београд.
- Извештај о политичким правима српског народа у региону*, извештај за 2016/2017., 2017. Удружење грађана Напредни клуб, Београд.
- Јањић, Јован, 2007. *Будимо људи: реч патријарха Павла*, треће издање, „Зограф“, Ниш.
- Јањић, Јован, 2014. *Будимо људи, I: живот и реч патријарха Павла*, издање аутора, Београд.
- Јањић, Јован, 2014. *Будимо људи, II: поуке и поруке патријарха Павла*, издање аутора.
- Јањић, Јован, 2016. *Будимо људи: живот и мисли патријарха Павла*, НИД Компанија „Новости“ ад, Београд.
- Јањић, Јован, 2019. *Бити човек: Будимо људи III*, „Невен“, Београд.
- Лаврентије, епископ, 2007. *Трагови у песку*, Манастир Соко – Љубовија.
- Ларше, Жан-Клод, 2016. *Патријарх српски Павле – светитељ наших дана*, превео са француског језика Ненад Станковић, „Службени гласник“ – Београд и Центар за црквене студије – Ниш.
- Лечић, Момир, 2014. „Сведочење Патријарховог секретара“, у: Јован Јањић, *Будимо људи, I: живот и реч патријарха Павла*, издање аутора, Београд, стр. 317-321.
- Лубардић, С. 2009. „Страни медији о сахрни“, *Православље*, Београд, 1. децембар.
- Патријарх српски Павле, 1996. *Без осуда, отворено, очински*, „Србија и коментари“ за 1993/1995, Београд.
- Патријарх Павле, 1998. *Да нам буду јаснија нека питања наше*

- вере, I-III, Издавачки фонд Архиепископије београдско-карловачке, Београд.
- Патријарх српски Павле, 2011. *Интервјуи, I-II*, Сабрана дела, књиге III и IV, Издавачки фонд Српске православне цркве Архиепископије београдско-карловачке, Београд.
- Рандељ, Ђорђе, 2014. *Патријарх Павле – светац којег смо познавали*, „Прометеј“, Нови Сад.
- Симоњан, Бабкен, 1999. „Косовске скице“ (путопис), *Ај зинвор (Јерменски војник)*, Јереван, 19-26. јун 1999.
- Симоњан, Бабкен, 2017. *Грумен земље српске*, Catena mundi, Београд.
- Споменица: Прва посета Његове Светости патријарха српског господина Павла Српској православној цркви на Североамеричком континенту 1992. (Souvenir Book The first visit of His Holiness the Serbian Patriarch Pavle to the Serbian Orthodox Church on the North American Continent 1992)*, 1992. Издање СПЦ у САД и Канади и Митрополије новограчаничке, књигу уредио и припремио: протођакон др Станимир Спасовић, професор, сарадници: протојереј-ставрофор Јован Тодоровић и протојереј Недељко Лунић, Торонто.
- Танјуг (Београд), 2010. „Представљена књига `Будимо људи – реч патријарха Павла`,“, 13. март. (<https://www.blic.rs/vesti/drustvo/predstavljena-knjiga-budimo-ljudi-rec-patrijarha-pavla/y639n1g>; Приступ: 15. 6. 2022)
- Јанич, Йован, 2010. „*Будем људьми!*“: *Жизнь и слово патриарха Павла*, Православный Свято-Тихоновский гуманитарный университет, Москва.
- Јанич, Йован, 2013. *Будем слушать Бога! Поучения и наставления Патриарха сербского Павла*, Православный Свято-Тихоновский гуманитарный университет, Москва.
- Јанич, Йован, 2014. *Будем слушать Бога! Поучения и наставления Патриарха сербского Павла* (Читает Д. Писаренко), CD. Православный Свято-Тихоновский гуманитарный университет, Москва.
- Јанич, Йован, 2014. *Павел, Патриарх Сербский. „Будем људьми!“: Жизнь и слово Патриарха Павла* (Переводчики: с сербского П.Е. и Н.В. Лукины, С.А. Луганская), Православный Свято-Тихоновский гуманитарный университет; издательство Эксмо, Москва.

- Јањић, Јован, 2016. *Да бидеме луѓе*, превели Гордана Јовиќ Стојковска и Ивана Ристиќ, ИЦ „Слово љубве – Буквибукс“, Скопје.
- Лакичевич, Драган, 2014. *Посох патриарха Павла*, перевод Сербской академии наук и искусств И. А. Чароты, „Издательство Дмитрия Харченко“, Минск.
- Ларше, Жан-Клод, 2015. *Патриарх Павел. Святой наших дней*, Сретенский монастырь.
- Патриарх Сербский Павел, 2012. *Пешком в вечность*, избранные проповеди и интервью, перевод с сербского языка и примечания Ирина Стойичевич, Сербское отделение Международного общественного Фонда единства православных народов, Београд.
- Патриарх Сербский Павел, 2014. *Уясним некоторые вопросы нашей веры – Ответы на вопросы о жизни современного человека в Церкви*, составление, перевод с сербского и текст жизнеописания доктора филологических наук, професора И. А. Чароты, „Издатель Д. В. Харченко“, Минск.
- Патриарх Сербский Павел: „Укрепляюсь только верой“*, 2011. перевод академика Сербской академии наук и искусств И. А. Чароты, „Издательство Дмитрия Харченко“, Минск.
- Ianici, Iovan, 2011. *Sa Fim Oameni! Viata si cuvantul Patriarhului Pavel al Serbiei*, traducere Ionuț și Sladjana Gurgu, „Predania“, București.
- Ianici, Iovan, 2018. *Să ne păzim obrazul și sufletul! Sfaturile și învățăturile Patriarhului Pavel al Serbiei*, traducere Ionuț și Sladjana Gurgu, „Predania“, București.
- Ianici, Iovan, 2019. *Viața și învățăturile Patriarhului Pavel al Serbiei*, traducere bin limba sârbă de Ionuț și Sladjana Gurgu, „Predania“, București.
- Ianici, Iovan, 2022. *Patriarhul Pavle al Serbiei – Sfințenia nu se poate ascunde*, traducere dr Liubița Raichici, Editura “Sophia”, București.
- Janjić, Jovan, 2008. *Soyons des homes: Vie et paroles du patriarche Serbe Paul*, Traduit du serbe par Kosta Christitch & Lioubomir Mihailovitch, Diocèse orthodoxe serbe d’Europe occidentale, Paris et Belgrade.
- Larchet, Jean-Claude, 2015. *Patriarhul Pavle al Serbiei. Un sfânt al vremurilor noastre*, Language: Romanian, Editura Sophia.

Patriarch Pavle of Serbia, 2017. *Life According to the Gospel*, translated from Serbian by Aleksandra Petrović, Edited by Herman Andrew Middleton, Sebastian Press Western American Diocese of the Serbian Orthodox Church.

Пресс-служба ПСТГУ. 2014. „В Свято-Тихоновском университете прошел вечер памяти Патриарха Сербского Павла“, <http://www.patriarchia.ru/db/text/3846171.html>: 19 ноября (Приступ: 20. 11. 2014)

Randelj, Djorđe, 2018. *Patriarch Pavle: the saint we knew*, The Serbian Orthodox Church the patriarchate administrative department, Belgrade.

<http://www.pravoslavie.ru/press/32737.htm>, 2009. (из книги Йована Янича „Будем людьми“) Перевод с сербского Светланы Луганской специально для «Православие и мир»: 19. новембар. (Приступ: 20. 11. 2009)

Пресс-служба ПСТГУ. 2014. „В Свято-Тихоновском университете прошел вечер памяти Патриарха Сербского Павла“, <http://www.patriarchia.ru/db/text/3846171.html>: 19 ноября (Приступ: 20. 11. 2014)

Йован Янич

Институт политических исследований, Белград

ЛИТЕРАТУРНО-БОГОСЛОВСКОЕ СЛОВО ПАТРИАРХА СЕРБСКОГО ПАВЛА В ПЕРЕВОДЕ

Резюме

Слово великих людей, тех людей, которые воплощают свое слово в произведение вселенского значения, преодолевает языковые барьеры. Такое слово ищется в человеческом стремлении раскрыть тайны и расширить горизонты (со)познания.

Одним из людей нашего времени, чье слово ищут, из чьего слова учатся, является сербский духовный лидер рубежа второго и третьего тысячелетий Патриарх Павел (1914-2009). Сербский патриарх Павел был признан современниками и представлен как святой («ходячий святой»). Некоторые лидеры других церквей и религиозных общин мира сами говорили, что он был величайшим духовным лидером своего времени. Как такой человек, он своей жизнью, словами и делами обращал на себя внимание общественности не только своего народа, но и других народов. На повышенный интерес к слову Патриарха Павла повлияло и то, что он стоял во главе Сербской Православной Церкви в сложных социальных условиях, во время гражданских войн в бывшей СФР Югославии и иностранной (НАТО) агрессии против сербского народа, т.е. Республика Сербская и СР Югославия (Сербия и Черногория). Взгляд Патриарха Павла на жизнь человека и народа, а также его отношение к событиям, происходившим в то время, в котором он оказался, стали причиной того, что многие СМИ по всему миру попросили его и взяли у него интервью. Сам человек, то есть тот жизненный путь, который прошел Патриарх Павел, учитывая достигнутые им духовные достижения, привлекал внимание общественности. Именно поэтому он начнет писать и переводить книги, в которых представлена его жизнь и его слово еще при жизни. Это будет продолжаться, особенно после его смерти.

Ключевые слова: Патриарх Павел, будем людьми, слово, жизнь, духовность.

* Овај рад је примљен 10. маја 2022. године, а прихваћен на састанку Редакције 25. јула 2022. године